

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle elintarvikelaiksi sekä eräiden lakien muuttamiseksi

7§ Elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimijan luotettavuus

- Tämä on hyvä pykälä harmaantalouden ja toimijoiden eriarvoisuuden vähentämiseen. Valvonnassa on havaittu viitteitä yhteiskunnallisten velvoitteiden laiminlyönnistä, mutta niihin puuttuminen on ollut haastavaa ja asettanut toimijat eriarvoiseen asemaan.
- Käytännön toteutus mietityttää. Onko ajatuksena, että maakunta pyytää Ruokavirastolta selvityksen kaikista toimijoista toiminnan alussa? Lakiehdotukseen ei ole kirjattu missä ajassa Ruokaviraston tulee luotettavuusselvitys maakunnalle antaa. Lakiin olisi syytä kirjata aika (päivissä/viikoissa), jonka kuluessa selvitys maakunnalle on annettava. Mikäli toimijan luotettavuus on toiminnan aloituksen edellytys, tulee selvitys saada nopeasti (muutamassa päivässä).

8§ Elintarvikkeiden alkutuotanto rekisteröidyssä alkutuotantopaikassa

- Alkutuotannon rekisteröitymisvaatimus maakunnalle on ok, mutta sen toteutustapa on vanhanaikainen. Alkutuottaja päivittää tietonsa jo nyt hyvin tarkasti vuosittain tukisovellus Vipuun, jota perustettava Ruokavirasto hallinnoi. Alkutuotannon valvontaan tarvittavat kuti/vati tiedot tulisi siirtyä ko. ohjelmasta suoraan. Ei erillistä rekisteröitymistä kahteen kertaan samasta asiasta, varsinkin kun Ruokavirasto ohjaa molempia.

11§ Elintarviketoiminta hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa

- Lakiehdotuksen mukaan Ruokavirasto hyväksyisi teurastamot ja riistan käsittelylaitokset sekä niiden yhteydessä olevat leikkaamot. Muut elintarvikehuoneistot hyväksyisi maakunta. Teurastamoiden ja leikkaamoiden toiminta on kiinteästi yhteydessä laitoksen muuhun toimintaan esim. jauhelihaa- ja raakalihavalmisteita valmistavan laitoksen toimintaan. Hyväksyntää ei ole järkevä hajauttaa eri toimintojen osalta eri viranomaisille, vaan se tulisi keskittää yhdelle viranomaiselle samoin kuin laitosten valvonta (kts. § 23). Järkevintä olisi, jos Ruokavirasto hyväksyisi myös jatkossa teurastamot ja niiden yhteydessä olevat laitokset.

12§ Tiedottaminen elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa

- Nykyiseen elintarvikelakiin 15 a §:ään kirjattua ilmoitettujen liikkuvien elintarvikehuoneistojen tiedotusvelvollisuutta ei tule poistaa, vaan kehittää tapaa miten liikkuva elintarvikehuoneisto tiedottamisen maakuntaan tekee. Toimijoiden käytössä voisi olla esim. mobiili sovellus, jolla valvonnan kannalta tarvittavat tiedot voitaisiin lähettää valvontayksikköön helposti tien päältä. Sovellus voisi ”keskustella” Vatin kanssa.
- Perustelut tiedotevelvollisuuden säilyttämiseen uudessa elintarvikelaissa:
 - Lakiehdotuksen yksityiskohtaisiin kirjatulla perusteluilla ei ole mitään tekemistä käytännön valvontatyön kannalta. Alle on kuvattu tilanne nyt ja tulevaisuudessa.
 - Nykytilanne: Valvontayksikölle tiedotetaan tulosta. Kohteen tarkastushistoria katsotaan Kiikarista. Tarkastushistorian (milloin kohde on viimeksi tarkastet-

tu, onko ollut puutteita) ja tiedotteen perusteella tehdään riskinarviointi, onko kohdetta tarve lähteä tapahtumaan tarkastamaan. Jos päätetään tehdä tarkastus, katsotaan Kiikarista ne oiva-rivit, joita ei ole kolmeen vuoteen katsottu ja tarvittaessa myös ne rivit, joista kohde on edellisellä kerralla saanut huomautuksen. Tarvittaessa voidaan olla kohteen valvontayksikköön ja toimijaan etukäteen yhteydessä. Yhteydenotto tulee kyseeseen esim. tapauksissa jolloin kohdetta ei Kiikarista löydy tai halutaan lisätietoja harjoitettavasta toiminnasta tai ohjeistaa toimijaa. Ruokamyrkytys-epidemiaa tms. valituksia selvitettäessä, valvontayksikkö tietää kuka tapahtumassa tai torilla on ollut myymässä tuotteita ja mitä tuotteita.

- o Tulevaisuus: Etukäteen ei tiedetä keitä elintarvikemyyjiä tapahtumaan tulee ja millainen valvontahistoria niillä on. Vaikeuttaa valvontaviranomaisen ajankäytön suunnittelua huomattavasti. Paikan päällä huomataan, ettei elintarvikemyyjiä ole lainkaan (turha reissu), myyjiä on paljon (tarvittaisiin useampi tarkastaja) tai osa myyjistä on vielä saapumatta. Riskinarviointi siirtyy toimistolta tarkastushetkeen. Voi olla, että kukaan työntekijöistä ei tiedä yrityksen y-tunnusta, virallista nimeä tai tapahtumapaikalla ei älylaitteet toimi (verkko ylikuormittunut tai sitä ei ole). Molemmista tapauksissa tarkastettavan kohteen aiempaa tarkastushistoriaa on Kiikarista mahdoton selvittää. Ilman tarkastushistoriaa on resurssien haaskausta tehdä ”summamutikassa” oiva-tarkastusta. Se ei myöskään kohtelisi alan toimijoita tasapuolisesti. Voisi käydä niin, että kohde olisi esim. juuri edellisellä viikolla tarkastettu. Tapahtumat järjestetään usein viikonloppuisin. Varsinkin kesäviikonloppuina voi olla useita päällekkäisiä tapahtumia. Jouduttaisiin resursoimaan joko lisää henkilökuntaa tai valvonnan painopistettä siirtämään viikonloppuihin tai ilman todellisia perusteita arpomaan tapahtumat, joihin mennään tarkastukselle. Se olisi valvonnallisesti kuin paluu menneisyyteen. Ruokamyrkytys-epidemiaa tai asiakasvalitusta selvitellessä ei olisi ollenkaan tietoa myyjistä, mikä vaikeuttaisi merkittävästi selvitystyötä tai tekisi siitä jopa mahdotonta. Tulevaisuuden malli antaisi harmaalle taloudelle, valvonnan ulkopuolella pysyville toimijoille, elintarvikepetoksille ja väärennöksille runsaasti nykyistä enemmän liikumatilaa.

13§ **Kontaktimateriaalitoiminta**

- Lakiin tulee lisätä, että toiminnasta tulee ilmoittaa 4 viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai oleellista muuttamista. Toiminnan keskeyttämisestä tai lopettamisesta on viivytyksettä ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle.

15§ **Omavalvonta**

- Valvontaviranomaiselle tulisi toimittaa tai toimijan tulisi valvontaviranomaisen pyynnöstä toimittaa viimeisin auditointiraportti tarkasteltavaksi, mikäli laatujärjestelmä korvaa omavalvontasuunnitelman. Monesti laatujärjestelmät ovat laajoja kokonaisuuksia, joiden tieto on hyvin pirstaleista, moniin eri dokumentteihin koottu kokonaisuus. Tarkastuksella oikeiden dokumenttien löytäminen on toisinaan aikaa vievää. Olisi syytä pohtia, voisiko lakiin kirjata kohdan, joka mahdollistaisi valvontaviranomaisen pääsyn laatujärjestelmiin etänä. Nythän esim. PTY:n netti-sovellus mahdollistaa omavalvontaan perehtymisen myymälöiden osalta jo ennakoon mikä nopeuttaa asioiden läpikäyntiä itse tarkastuksella.

16§ **Valvontatietojen julkistaminen**

- Tämän tulisi koskea tasapuolisuuden nimissä myös yksityistaloudessa sijaitsevia rekisteröityjä elintarvikehuoneistoja ja alkoholijuomien valmistus- ja varastointipaikkoja sekä alkoholijuomien vähittäismyyntiä harjoittavia toimijoita. Lakiehdotuksessa esitetään kotirauhan tulkintatavan muutosta siten, että tarkastuksia voisi tehdä yksityistalouden yhteydessä olevaan elintarvikehuoneistoon. Jotta toimi-

joita kohdeltaisiin tasapuolisesti, tulisi niistä muodostua Oiva-raportti. Kuluttajalla tulee olla mahdollisuus tutustua toimijan tarkastushistoriaan ennen ostotapahtumaa esim. netissä tai kohteessa. Alkoholi on elintarvike, eikä sen suhteen tulisi olla poikkeusta. Alkoholijuomien valmistus, varastointi ja myynti tulisi olla Oiva-tarkastusjärjestelmän piirissä.

- 4 mom. Maakunnalla tulee olla oikeus laskuttaa ylimääräisestä pyydetystä tarkastuksesta.

19§ Elintarvikehygieeninen osaaminen

- Hygieniapassi on voimassa toistaiseksi. Valvonnassa on havaittu, ettei uusista säädöksistä ja vaatimuksista useinkaan olla kovin selvillä. Olisi syytä pohtia, voisiko hygieniapassi olla voimassa esim. 10 v, jonka jälkeen tiedot olisi päivitettävä läpäisemällä testi uudestaan.

23§ Ruokaviraston tehtävät

- Lakiehdotuksessa on esitetty, että Ruokavirasto huolehtisi teurastamoiden, riistan käsittelylaitosten ja niiden yhteydessä olevien leikkaamoiden valvonnasta. Lakiehdotus tarkoittaisi sitä, että maakunta valvoisi esim. pienteurastamoiden yhteydessä olevia jauhelihaa- ja raakalihavalmisteita valmistavia laitoksia sekä tarvittaessa lihavalmisteita valmistavia laitoksia. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että laitosta valvoo kaksi valvojaa, toinen Ruokavirastosta ja toinen maakunnasta. Tämä olisi turhaa resurssien haaskausta. Laitosvalvonta vaatii huomattavaa paneutumista laitoksen toimintaan ja omavalvontaan ja se on järkevä tehdä kokonaisuutena yhden valvojan toimesta. Varsinkin pienteurastamoiden valvonnassa suurimman osan ajasta vie teurastamon ja leikkaamon valvonta. Muut laitoistoiminnot (jauheliha- ja raakalihavalmisteiden valmistus) ovat usein vähäisempiä. Sen vuoksi olisi järkevää, että valvontavastuu kokonaisuudessaan näiden laitosten osalta olisi Ruokavirastolla.

27§ Tullin tehtävät

- Parannus aiempaan, että tulli pääsee valvomaan sisämaakauppaa muuallakin kuin varastoissa.

38§ Tarkastus ja läsnäolo-oikeus

- Lakiesitys mahdollistaisi jatkossa kotirauhan piiriin kuuluvien tilojen tarkastamisen. Tämä on hyvä lisäys, koska kotirauhan piiriin kuuluvien tilojen käyttö on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Olisi hyvä linjata tarkemmin mitä elintarvikkeita kotikeittiössä tai kodin muissa sisätiloissa saa valmistaa. Nyt normipurkutalkoot mahdollistavat monenlaisen toiminnan kotona ja kyselyiden perusteella kotikeittiötoiminta lisääntymässä räjähdysmäisesti. Se, ettei tiloja ole nyt voitu paikanpäällä tarkastaa, on ollut epäoikeudenmukaista muita ilmoitettuja elintarvikehuoneistoja kohtaan.

Luku 10 Hallinnolliset pakkokeinot

- Lakiehdotuksesta on poistettu entinen 63 § kiireelliset toimet. Lakiehdotuksen luvun 10 sisältämien pykälien tulee mahdollistaa kiireelliset toimet viranhaltijalle, mikäli tilanne sitä vaatii.

68§ Maakunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta perittävä vuosittainen maksu

- Alkutuotannon tarkastuksista tulisi voida periä tarkastusperusteinen maksu. Sen ei tule kuitenkaan olla vuosimaksu.
- Vuosimaksu tulee periä alkuvuodesta ja toiminnan alkaessa tai oleellisesti muuttuessa. Jos maksut peritään vasta loppuvuodesta lopettava valvontakohde saa ilmaista valvontaa alkuvuoden ajalta. Se ei kohtelisi toimijoita tasavertaisesti. Mikäli loppuvuoden maksut tuloutuvat seuraavalle kalenterivuodelle, saattaa se vaikeuttaa budjetointia.
- Valtakunnallisesti yhtenäinen valvontamaksu on parannus entiseen.

- Nykyinen riskinarviointi ei ole kaikilta osin hyvä maksuperusteena. Riskinarviointia tulee kehittää esim. lisätä kokoluokkia. Tällöin maksut vastaisivat toiminnan laajuutta paremmin.
- Maakunnan perimät valvontamaksut on kirjattu suoraan lakiliitteeseen. Olisiko parempi tehdä erillinen asetus maksuista, jota olisi helpompi muuttaa kuin lakia?

82§**Rekisterit**

- Tämän pykälän 4. kohta on selkeä parannus aiempaan. Valvonnassa on tullut silloin tällöin esille epäilyksiä hygieniapassien aitoudesta. On hyvä, että tulee rekisteri, josta voi tarkastaa, että passi on oikeasti suoritettu.

Muuta huomioitavaa**Elintarvikealan peruskoulutusvaatimus**

- Nykyiseen elintarvikelakiin on kirjattu vaatimus suorittaa hygieniapassi, jos käsittelee yli 3 kk helposti pilaantuvia elintarvikkeita. Se on ainoa koulutus, jota elintarvikkeita käsittelevältä henkilöltä vaaditaan. Elintarvikkeita valmistavan ja myyvän yrityksen omistajalta ei vaadita mitään elintarvikealan koulutusta.
- Valvontatyössä on havaittu, että varsin usein elintarvikeyritystä perustavalla henkilöllä ei ole mitään käsitystä elintarvikelakien vaatimuksista, joita heidän tulisi toiminnassaan noudattaa. Sama tietämättömyys koskee vaatimuksia toimitilojen suhteen.
- Ehdotus:
 - Uuteen elintarvikelakiin tulee kirjata, että elintarvikeyrityksen omistajan/omistajien ja toimintaa itse kohteessa pyörittävän henkilön tulee suorittaa elintarvikealan perustutkinto ennen yrityksen toiminnan aloittamista. Muille työntekijöille riittäisi hygieniapassin suorittaminen.
 - Koulutus pitäisi sisältää mm. samat aihealueet, joita omavalvontasuunnitelmalta nykyisellään vaaditaan, sisältäen myös oleellisimpien lakien omaksumisen. Koulutuksessa tulisi läpikäydä aihealueita kuten kaavoituksesta, rakennusvalvonnallisesta käyttötarkoituksesta, melu ym. Tämä koulutus helpottaisi toimijoita toiminnan suunnittelussa ja suoraan omassa työssään.
 - Koulutuksen lopussa pitäisi läpäistä tentti. Evira ylläpitäisi rekisteriä tentin läpäisseistä.
 - Koulutuksen ei tarvitsisi olla pitkä. Asiat varmasti ehtisi läpikäydä muutama viikon tiiviissä kurssissa.

Valvontaviranomaiselle oikeus tarkastaa toimijan ja työntekijöiden henkilöllisyydet.

- Valvontakäynneillä toisinaan herää epäily paikallaolijoiden henkilöllisyyden paikkaansa pitävydestä.
- Tarkastuskertomuksiin kirjatut läsnäolijat, hygieniapassivalvonta, valvontarekisteriin kirjatut toimijat ja tutkintapyyntöihin kirjatut henkilötiedot perustuvat nykyisin ainoastaan ko. henkilöiden antamaan tietoon, jota ei todenneta mitenkään.
- Olisi hyvä, jos lakiin selvästi kirjattaisiin, että toimijan, elintarvikehuoneistoilmoituksen tekijän ja kontaktimateriaalitoimijan henkilöllisyys tulisi todentaa valvontaviranomaiselle kuvallisella henkilökortilla toiminnan alkaessa. Tarkastuksilla valvontaviranomaisen tulisi tarvittaessa voida todentaa läsnäolijoiden henkilöllisyys.
- Vaikutukset: Viranomaisen harhautusyritykset vähenisivät, harmaan työvoiman käyttö ja toisen henkilön hygieniapassin käyttö vähenisi sekä tutkintapyyntöt tulisivat yksilöidyimmiksi.

Ympäristöpalvelut
Kouvolan kaupunki